# DREPTUL DE VOT ŞI DREPTUL DE A FI ALES ÎN REPUBLICA MOLDOVA – REGLEMENTĂRI CONSTITUȚIONALE

*Nicolae OSMOCHESCU*

Art. 38 din Constituția RM consfințește dreptul de vot şi de a fi ales – garantat cetățenilor Republicii Moldova. Drepturile stipulate în acest articol fac parte din drepturile politice ale cetățenilor Republicii Moldova şi au ca obiect de reglementare participarea cetățenilor la guvernare.

În alin. (1) se stipulează „*Voința poporului constituie baza puterii de stat. Această voință se exprimă prin alegeri libere, care au loc în mod periodic prin sufragiu universal, egal, direct, secret şi liber exprimat*". Prevederea urmează să fie corelată cu art.2 din Constituție, care prevede că suveranitatea şi puterea de stat aparține poporului RM, care o exercită în mod direct şi prin organele sale reprezentative. Alegerile sunt modalitatea de bază şi principalul mijloc juridic de formare a instituțiilor şi organelor de stat şi/sau învestirea persoanelor oficiale cu atribuții publice.

În regimurile reprezentative moderne, prin sistemul de alegeri se formează diverse organe ale puterii de stat: parlamentul, autoritățile administrației publice locale, se aleg şefii de stat, judecătorii etc.

Alegerile legitimează puterea. Prin alegeri poporul selectează reprezentanții săi. Mandatul încredințat le transmite împuterniciri de realizare a suveranității, exercitând funcții cu atribuții şi competențe concrete. În conformitate cu Codul electoral al RM, termenul de alegeri se referă la periodicitatea alegerilor în Parlamentul RM, în autoritățile administrației publice locale, precum şi referendumurile [1].

Acesta vizează acțiunile cetățenilor orientate spre întocmirea listelor electorale, desemnarea candidaților pentru comisiile electorale, dreptul de agitație, alte acțiuni întreprinse în conformitate cu legislația.

Din prevederile constituționale stipulate în art.2 alin. (1) rezultă drepturile electorale fundamentale: dreptul de a alege şi de a fi ales. Aici sunt consacrate şi principiile participării cetățenilor RM la alegeri, care se fac prin vot universal, egal, direct, secret şi liber exprimat [2].

Pactul internațional cu privire la Drepturile civile şi politice din 16.12.1966, la care se face referință în art.4 din Constituție, prevede că orice cetățean are dreptul şi trebuie să aibă posibilitatea, fără nici o discriminare şi fără restricții rezonabile, de a alege şi de a fi ales, în cadrul unor alegeri periodice, oneste, cu sufragiu universal şi egal şi cu scrutin secret, asigurând exprimarea liberă a voinței alegătorului [3].

Constatăm că prevederile constituționale sunt în concordanță cu standardele internaționale în general recunoscute şi obligatorii pentru state în materia alegerilor.

Universalitatea sufragiului: realizarea dreptului electoral nu depinde de sex, rasă, naționalitate, limbă de vorbire, proveniență socială, funcția deținută

sau exercitată, genul de activitate, religie, aspiraţii politice, reşedinţă, avere sau de alte criterii şi circumstanţe. În Republica Moldova nu există sistemul censului electoral.

Egalitatea alegerilor. Acest principiu stabileşte că toţi cetăţenii participă la alegeri în condiţii egale. Principiu garantat, el asigură tuturor alegătorilor posibilităţi egale din punct de vedere juridico-normativ, începând cu înaintarea candidaţilor, participarea la campania electorală şi votarea propriu-zisă.

Egalitatea dreptului electoral se asigură prin includerea alegătorului doar într-o singură listă, dintr-o singură circumscripţie electorală, astfel încât acesta să participe la alegerea unuia şi aceluiaşi organ electiv doar o singură dată. În cadrul oricărui scrutin, fiecare alegător are dreptul la un singur vot. Fiecare vot are putere juridică egală (art.4 din C E RM).

Votarea directă. Cetăţenii Republicii Moldova îşi exprimă opţiunile lor electorale, voinţa lor în procesul alegerilor de orice nivel nemijlocit, fără intervenţia sau intermediul altor persoane particulare sau oficiale. Fiecare votează personal. Votarea în locul altor persoane este interzisă (art.53 din CE RM). Dreptul se exercită personal de titular. Nu se admite nici o formă de intermediar sau mandatar, chiar dacă acesta este un membru al familiei.

Secretul votului. Votarea în condiţii secrete exclude orice control din partea oricăror organe sau funcţionari publici, reprezentanţi ai partidelor şi mişcărilor politice, asupra modului în care alegătorul şi-a exprimat opţiunea sa electorală. „Votarea la alegeri ... este secretă, excluzându-se astfel, posibilitatea influenţei voinţei alegătorului”(CE RM, art.6). Organele electorale sunt obligate să creeze şi să asigure condiţiile necesare pentru exercitarea votării secrete (CE RM, art.52).

Libertatea exprimării opiniei electorale. Acest principiu acordă, cetăţeanului cu drept de vot, posibilitatea de a decide sine stătător utilitatea şi necesitatea participării sale la alegeri. Libertatea exprimării opiniei electorale exclude orice formă de constrângere sau presiune asupra alegătorului pentru a-l determina să voteze, sau să nu voteze, precum şi pentru a-l împiedica să-şi exprime voinţa în mod independent (CE al RM, art.7).

Alegerile au loc în mod periodic. Periodicitatea alegerilor se stabileşte în funcţie de mandatul autorităţilor publice centrale şi de autoadministrare locală, care este limitat în timp, de aceea alegerile ordinare trebuie să se desfăşoare la anumite intervale de timp.

Analiza principiilor electorale ne demonstrează că acestea reflectă şi evidenţiază natura democratică a alegerilor în statul nostru.

În alin.(2) din art.38 este prevăzut că „*Cetăţenii Republicii Moldova au drept de vot de la vârsta de 18 ani, împliniţi până în ziua alegerilor inclusiv, excepţie făcând cei puşi sub interdicţie în modul stabilit de lege*”.

La vârsta de 18 ani, cetăţeanul devine titular al dreptului de vot activ – dreptul de a alege, de a participa la toate alegerile, indiferent de nivelul lor, precum şi la toate procedurile electorale în conformitate cu legislaţia în

vigoare. Deşi în Constituţie nu este stipulat expres vârsta de 18 ani, aceasta este şi vârsta când cetăţeanul se bucură şi de dreptul electoral pasiv – adică de dreptul de a fi ales. Legislaţia electorală în vigoare stabileşte censul de vârstă pentru realizarea dreptului electoral pasiv în funcţie de organul electiv pentru care urmează să concureze candidaţii. Astfel art.75 din CE RM prevede că pot fi aleşi în Parlament cetăţenii RM care au împlinit inclusiv în ziua alegerilor vârsta de 18 ani. Acelaşi cens este stabilit şi pentru funcţia de consilier în consiliile locale. Pentru candidaţii la funcţia de primar se cere împlinirea, inclusiv în ziua alegerilor, a vârstei de 25 de ani.

Legislaţia RM nu stabileşte plafonul de vârstă maximal nici pentru dreptul activ nici pentru dreptul pasiv electoral. Menţionăm că în RM nu există alte censuri electorale în afară de cel al vârstei.

În partea a doua a aliniatului este prevăzută şi stipulată existenţa excepţiei. Excepţie de la dreptul electoral fac cei puşi sub interdicţie în modul stabilit de lege. Codul electoral în art.13 stabileşte restricţii privind exercitarea dreptului de a vota. Astfel, nu au dreptul de a alege persoanele: a) care nu au împlinit vârsta de 18 ani; b) care sunt recunoscute incapabile prin hotărâre definitivă a instanţei de judecată. c) persoanele condamnate la privaţiune de libertate prin hotărâre judecătorească definitivă.

Alin.(3*)* prevede că *„Dreptul de a fi aleşi le este garantat cetăţenilor Republicii Moldova cu drept de vot, în condiţiile legii”*. În conformitate cu art.13 din CE RM, dreptul de a fi aleşi îl au cetăţenii RM cu drept de vot care întrunesc condiţiile prevăzute de acest Cod.

Şi în acest caz CE, în art. 13 alin.(2), stabileşte restricţii în exercitarea dreptului electoral pasiv. Nu pot fi aleşi: a) militarii cu serviciul în termen; b) cetăţenii care nu au dreptul de a alege;c) cetăţenii care au antecedente penale nestinse; d) cetăţenii care în virtutea funcţiei pe care o deţin nu au dreptul să fie membri ai partidelor politice, sau a altor organizaţii social-politice, din momentul înregistrării lor in calitate de concurenţi electorali, trebuie să-şi suspende activitatea în funcţia pe care o deţin.

Menţionăm că în RM instituţia revocării, cunoscută în multe ţări, ca formă de manifestare a democraţiei, şi ca formă de exprimare a voinţei alegătorilor, poate fi aplicată doar în raport cu primarii (art.177 alin.2 din CE RM).

Considerăm că dreptul de a fi ales trebuie să fie reglementat mai concret, atât prin Constituţie, cât şi prin legislaţia ordinară şi nu numai în aspectul vârstei, ci şi al întrunirii altor condiţii de cens.

***Referinţe:***


1. Codul electoral, art.73, 119. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.81/667 din 08.12.1997.
2. *Ibidem,* art. 2.
3. Pactul internaţional cu privire la drepturile civile şi politice, art. 25. În: *Tratate internaţionale,* 1998, vol.1, pag.30.